Pozityvi tėvystė ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme

Ikimokykliniame amžiuje vaikų ugdymas užima ypatingą vietą. Pasak edukologijos srities atstovų vaikų ugdymas turėtų būti orientuotas į vaiko raidai reikalingų sąlygų sudarymą. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme (imliaisiais raidos periodais) yra svarbu, kad tėvai ir kiti ugdytojai sudarytų vaikams galimybę harmoningai ugdyti savo asmenybę, taikydami pozityvius auklėjimo metodus. Pagrindinė problema, kad ne visuomet tėvai žino ir sugeba pritaikyti pozityviosios tėvystės principus kasdienėse vaikų ugdymo situacijose, dažnu atveju reikalinga specialistų pagalba.

Pozityviosios tėvystės apraiškos Lietuvoje ir pasaulyje

Pozityviosios tėvystės apraiškos daug plačiau žinomos pasaulyje nei Lietuvoje. Lietuvoje tai dar naujas vaikų auklėjimo būdas, tačiau jau tyrinėjamas, išleidžiamos metodikos, kuriami interneto portalai, vedami kursai tėvams, organizuojamos konferencijos ir kuriamos pozityviosios tėvystės ugdymo tradicijos.

Didelis įnašas į pozityviosios tėvystės skatimą Lietuvoje yra 2008 m. pradėta ilgalaikė socialinė iniciatyva „Augink atsakingai“, kuria siekiama pakeisti tėvų požiūrį į vaikų auklėjimą skatinant bendravimą šeimoje.

Nuo 2010 m. Lietuvoje veikia ir STEP programa (angl. *Systematic Training for Effective Parenting*) – tai įvairaus amžiaus vaikų tėvams skirta programa, kuria siekiama ugdyti ir tobulinti vaiko auklėjimo įgūdžius, t. y. tėvų mokymų programa.

Vaiko raida pozityviosios tėvystės kontekste

Vaikų ugdymas glaudžiai susijęs su vaiko raidos tarpsniais. Pasak psichologės R. Žukauskienės, raida – tai „besitęsiantis, nuolat vykstantis funkcinių savybių kitimo procesas“, kurio metu vaikas auga ir keičiasi. Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus ypač svarbu išmanyti raidos procesą. E. Karmaza, N. Grigutytė ir E. G. Karmazė (2007) teigia, kad vaiko raidos išmanymas suteikia papildomų žinių ir idėjų, kaip reikėtų organizuoti auklėjimą, kaip suprasti vaiko elgesio motyvus, kaip įvertinti, ar vaiko raida yra normali.
S. Freudas, E. Eriksonas, J. Piaget ir kiti psichologai teigia, kad raida vyksta tam tikromis stadijomis ir kiekvienoje stadijoje žmogui iškyla tam tikrų problemų (raidos krizių), nuo kurių sprendimo priklauso tolesnis asmenybės vystymasis. „Kiekvienoje amžiaus tarpsnių krizėje glūdi dvi galimybės: pirma – įveikti krizę ir tai skatina asmenybės augimą, emocinę brandą; antra – neįveikti krizės ir tai lemia fizinės, psichinės sveikatos, asmenybės integracijos sutrikimus, adaptavimosi sunkumus.“

TĖVŲ UNIVERSITETAS

Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimas

Medžiagą paruošė mokytoja, dirbanti pagal ikimokyklinio ugdymo programą,

Renata Venslovienė

Kėdainių lopšelis-darželis „Puriena“

2020 m.

Vaikai yra nepajėgūs vieni įveikti raidos krizių – jiems reikalinga tėvų ar kitų ugdytojų pagalba. Todėl svarbu, kad tėvai ir kiti ugdytojai turėtų žinių apie vaiko raidą ir sugebėtų atpažinti situacijas bei pasirinkti tinkamą elgesį su vaiku probleminėse vaikų ugdymo situacijose.

Pozityviosios tėvystės šalininkai (Burvytė ir Ralys, 2012), aptardami vaikystės amžiaus iššūkius ugdytojams, teigia, kad, „vaikystėje ir jaunystėje reikalinga patirti kuo įvairesnius potyrius, nežalojančius vaiko nei fiziškai, nei morališkai, kurie nesutrikdytų vaiko natūralios emocinės, protinės, fizinės ir socialinės asmenybės raidos. Pagrindinis iššūkis tėvams – sudaryti tam tinkamas sąlygas. Įvairialypiai, pozityvūs amžiaus tarpsnio raidą atitinkantys potyriai suteikia galimybę asmenybei atpažinti naują situaciją bei atitinkamai joje elgtis“. Tad tėvai privalo atpažinti ir reaguoti į vaiko raidos pokyčius bei atitinkamai keisdami savo ir vaiko elgesį sudaryti tinkamas sąlygas raidos problemoms (raidos krizėms) spręsti.

Tėvai, išmanydami šią psichologinę teoriją, supras, kad nėra jokios prasmės vaiko skubinti atlikti tam tikrus uždavinius anksčiau – viskam būdingas optimalus laikas.
Išmanydami pirmąsias tris psichosocialinės raidos stadijas (1. Saugumas–nesaugumas (nuo gimimo iki 1 metų); 2. Savarankiškumas – gėda (1–3 metai); 3. Iniciatyvumas – kaltė (3–6 metai), tėvai gali ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą susieti su socialine aplinka ir padėti pozityviai įveikti iškilusias raidos krizes. Raidos neišmanymas ir pagalbos vaikams nesuteikimas gali destruktyviai paveikti vaiko raidą bei turėti neigiamos įtakos ugdymo procesui.
Psichologas A. Bandura, sukūręs socialinio išmokimo teoriją, teigė, kad žmogus naujo elgesio gali išmokti ir be išorinio pastiprinimo, o stebėdamas kito žmogaus pavyzdį (modelį). Jis pabrėžė, kad tėvų vaidmuo formuojant naują vaiko elgesį yra labai svarbus, kadangi vaikas tapatinasi su jais ir siekia juos atkartoti. Vaikas yra nepajėgus įvertinti, ar stebimas elgesys atitinka socialines normas ar ne, tad jis gali pasirinkti tiek tinkamą, tiek netinkamą elgesio modelį. Susidūrus su tam tikromis elgesio problemomis, svarbu nepamiršti išanalizuoti vaiką supančią aplinką: galbūt nepriimtiną vaiko elgesį lemia draugai, darželio auklėtoja, vyresni broliai ar seserys, o galbūt patys tėvai rodo netinkamą pavyzdį. Išanalizavus aplinką galima lengviau suprasti vaiko netinkamo elgesio priežastis ir jas keisti. Tėvai vaikų ugdyme tikslingai taikydami paskatinimus (pagyrimus, suteikdami papildomą dėmesį ir pan.), sudaro tinkamas sąlygas teigiamo modelio formavimuisi (tinkamas elgesys pasikartos ir ateityje).

Kriziniais periodais yra sunku bendrauti su vaikais, tačiau tėvai, suvokdami krizinių periodų pozityvią reikšmę asmenybės vystymuisi, lengviau gali priimti vaiko elgesį (krizinių periodų metu).

Asmenybės raidos periodais ypač svarbu, kad tėvai teigiamai reaguotų į vaiko poreikius bei jam padėtų.
Vaiko raida labiausiai priklauso nuo artimiausios aplinkos – šeimos ir kitos artimos vaikui aplinkos žmonių pozityviosios tėvystės suvokimo, tad svarbu, kad:

- Tėvai ir kiti ugdytojai žinotų pozityviosios tėvystės bei pozityvaus ugdymo principus ir gebėtų jais vadovautis ugdydami vaikus.
- Tėvai ir kiti ugdytojai pasitikėtų savimi ir jaustųsi tvirtai bendraudami su savo vaikais ir kurdami pasitikėjimu grįstus tarpusavio santykius. Tėvams ir kitiems ugdytojams pasitikėjimo savimi suteikia turimos žinios ir nuolatinis mokymasis iš savo patirties bei keitimasis informacija su kitais tėvais.
- Remiantis turimomis žiniomis ir savo patirtimi bei tėvystės gebėjimais, svarbus pozityvus požiūris į vaiką net sudėtingiausiose gyvenimiškose situacijose.
- Tėvai ir kiti ugdytojai būtų pakantūs vaiko ugdymosi procesui ir suteiktų vaikui galimybę ugdytis išgyvenant įvairius potyrius ir pajaučiant natūralias savo elgesio pasekmes, nežalojant kitų ir savęs. Vaikas turi turėti galimybę pažintį jį supančią aplinką.

Naudotas šaltinis

Burvytė S, **Socialinis ugdymas /** Socialinė partnerystė ir inovacijos, 2016.